

بررسی وضعیت واردات چوب و راهکارهای تسهیل آن در ایران

علی علیزاده علی‌آبادی^{*۱}

استادیار پژوهشی، مؤسسه تحقیقات گیاهپزشکی کشور، تهران، ص پ. ۱۴۵۴-۱۹۳۹۵.

چکیده

در حال حاضر به دلیل منابع ناچیز جنگل‌های قابل بهره‌برداری، سطح اندک زراعت چوب و نیاز روزافزون صنایع چوب و کاغذ به مواد سلولزی و چوبی، واردات انواع مختلف چوب‌آلات به منظور صیانت از جنگل‌ها و تأمین نیاز صنایع چوب کشور، و نیز رفع موانع غیر فنی موجود بر سر راه آن، از ضروریات غیرقابل اجتناب می‌باشد. از آنجا که گونه‌های مختلفی از آفات خطرناک غیربومی می‌توانند به همراه چوب وارد کشور شده و موجب خسارت‌های غیرقابل جبرانی شوند، تدوین و ابلاغ ضوابط فنی و علمی قرنطینه‌ی نباتی و رعایت کامل آن از سوی واردکنندگان می‌تواند در جلوگیری از ورود این آفات تأثیر تعیین‌کننده‌ای داشته باشد. این مهم بدون مطالعه‌ی دقیق و تحقیق در ابعاد گوناگون و ناشناخته‌ی آن مقدور نیست، امری که در کشورهای اروپایی، چین، ژاپن، کره جنوبی، استرالیا، نیوزیلند، آمریکای شمالی و برخی کشورهای دیگر، به‌خوبی صورت گرفته است. ضوابط و مقررات فعلی قرنطینه‌ی چوب‌آلات عمدتاً بر پایه‌ی استانداردهای بین‌المللی و نتایج تحقیقات سایر کشورها تدوین و تنظیم شده است. به منظور روان‌سازی و تسهیل واردات چوب‌آلات به کشور، باید تجدیدنظر و اصلاحات لازم در این ضوابط، براساس نتایج مطالعات و یافته‌های تحقیقات بومی، صورت گیرد. تعیین اولویت‌های تحقیقاتی، تشکیل گروه‌های زبده‌ی علمی از محققان و استادان مربوطه در کشور و اهتمام برای انجام تحقیقات پایه و کاربردی، روشن‌سازی نقاط کور و پاسخ به سؤالات کلیدی در مورد شرایط و ضوابط قرنطینه‌ای واردات، که بسترساز تدوین دستورالعمل‌های فنی و علمی در این زمینه می‌باشند، از ضرورت‌هایی است که باید با برنامه‌ریزی و هدایت مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع کشور و مؤسسه تحقیقات گیاهپزشکی کشور با همکاری سایر مؤسسات تحقق یابد. بدیهی است این امر موجب تسهیل واردات و در عین حال حفظ اصول فنی و علمی قرنطینه خواهد شد. در این بررسی سعی شده است پس از مروری بر وضعیت منابع چوب، ظرفیت تولیدی صنایع مربوطه و نیاز کشور به واردات چوب‌آلات، به نقش چوب، بخصوص پوست آن در انتشار آفات قرنطینه‌ای، در کشور واردکننده، پرداخته شود. آنگاه پس از تأکید بر لزوم رعایت ضوابط قرنطینه‌ی نباتی در واردات چوب‌آلات، به مشکلات و محدودیت‌هایی که این ضوابط برای صنایع چوب و کاغذ ایجاد نموده است، اشاره شده است. در ادامه، ضمن تشریح دلایل عدم امکان حذف این ضوابط، اجتناب‌ناپذیر بودن آنها، که براساس اصول فنی و علمی وضع شده‌اند و ضرورت و امکان روان‌سازی واردات چوب‌آلات از طریق تجدیدنظر و اصلاحات ضوابط موجود بر پایه‌ی دانش بومی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. در پایان فهرست برخی از اولویت‌های تحقیقات بومی در زمینه‌ی قرنطینه‌ی چوب آمده که نتایج آنها می‌تواند در تنظیم و اصلاح ضوابط و مقررات قرنطینه‌ی چوب، با دو رویکرد تأمین سلامت و بهداشت نباتی و نیز روان‌سازی واردات چوب مؤثر باشد.

واژه‌های کلیدی: قرنطینه، چوب، تسهیل واردات، زراعت چوب.

مقدمه

وضعیت منابع چوب و ظرفیت تولیدی صنایع

مربوطه در کشور: سطح اندک جنگل‌های کشور یعنی حدود ۱۴/۲ میلیون هکتار (۹ درصد کل سطوح منابع ارضی کشور) و سهم ناچیز ۱/۸ میلیون هکتاری جنگل‌های شمال (تهرانی، ۱۳۸۲) و نیاز جمعیت ۷۰ میلیونی موجود به چوب و محصولات چوبی نشان‌دهنده‌ی این واقعیت است که امکان تأمین نیاز سلولزی و چوبی کشور از این منبع محدود مقدور نیست. تکیه به جنگل‌های کشور برای تأمین نیاز کارگاه‌ها و کارخانه‌های موجود، باعث برداشت بی‌رویه شده و نهایتاً روند کاهش سطح جنگل‌های کشور را که از مدت‌ها پیش شروع شده است، تسریع خواهد کرد. کاهش نزدیک به ۵ درصد از مساحت جنگل‌های شمال کشور بین سالهای ۱۳۴۳ تا ۱۳۴۶ و متعاقب آن کاهش بیش از ۷ درصد سطح این جنگل‌ها بین سالهای ۱۳۴۶ تا ۱۳۷۳ و در مجموع کاهش ۱۲ درصدی سطح جنگل‌های شمال کشور طی ۴۰ سال گذشته (از ۲۰۸۸۵۵۹ هکتار در سال ۱۳۳۴ به ۱۸۴۷۸۸۶ هکتار در سال ۱۳۷۳) نمایان‌گر این واقعیت تلخ است که تقاضای بسیار بالا در مقابل عرضه‌ی ناچیز چوب موجب بهره‌برداری بی‌رویه، غیرمجاز و غیرفنی از جنگل‌ها و نهایتاً کاهش چشم‌گیر و روزافزون این نعمت ارزشمند شده است (اسدی اتوئی، ۱۳۸۲). البته روشن است که صیانت و حفاظت از این منبع ارزشمند همواره مترادف با عدم بهره‌برداری از جنگل‌ها نبوده و در بسیاری از موارد تحقق این امر بدون بهره‌برداری صحیح از آنها امکان‌پذیر نیست، زیرا با توجه به مسن و فرتوت بودن جنگل‌های شمال کشور و بالا بودن قطر درختان موجود (۵۰ درصد حجم درختان جنگلی دارای قطری بیش از ۶۵

سانتیمتر و ۳۴ درصد حجم آنها قطری بالاتر از ۸۵ سانتیمتر دارند) و پایین بودن کیفیت آنها (۶۲ درصد تعداد درختان جنگلی، معادل ۵۸ درصد حجم کل آنها، دارای درجه‌ی کیفی ۳ و ۴ می‌باشند که قابلیت تولید چوب صنعتی با ارزش و مطلوب را ندارند) (تهرانی، ۱۳۸۲)، تنها با برداشت و بهره‌برداری صحیح از جنگل‌ها و خروج درختان مسن، ریشه‌کن شده، افتاده، سرشکسته، خشک و معیوب می‌توان به تجدید حیات طبیعی آنها کمک کرد (تهرانی، ۱۳۸۲). بهره‌برداری اصولی و صحیح باعث فراهم شدن شرایط مناسب در بستر جنگل برای تجدید حیات، تسریع رشد نهال‌ها و درختان جوان، ارتقاء کیفیت توده‌های جنگلی به دلیل جوان شدن آنها و بهبود بهداشت جنگل خواهد شد. با این وجود، میزان چوبی که با بهره‌برداری صحیح و فنی به دست می‌آید (۷۵۰ هزار مترمکعب) هرگز تکافوی نیاز کشور (که حدود ۶/۸۹ میلیون مترمکعب می‌باشد) را نخواهد کرد، زیرا با تولید سالانه ۷۵۰ هزار مترمکعب چوب جنگلی، ۱/۵ میلیون مترمکعب چوب صنوبر، ۳۰۰ تا ۵۰۰ هزار مترمکعب چوب حاصل از ضایعات درختان مثمر و غیرمثمر و حدود ۱/۵ میلیون تن باگاس نیشکر خوزستان به همراه ۸۰۰ هزار مترمکعب چوب وارداتی تنها ۶۰ درصد از نیاز سالانه کشور را تأمین می‌کند و هنوز ۴۰ درصد نیاز به صورت کسری و تأمین نشده باقی می‌ماند. این کمبود قابل توجه اثر خود را به صورت کاهش شیفت‌های کاری و فعالیت کارخانه‌ها و کارگاه‌ها، افزایش واردات کالاهای چوبی فرآوری شده و فشار مضاعف به عرصه‌های جنگلی متجلی می‌سازد.

تلاش‌های مسئولان و مردم در توسعه زراعت چوب در سالهای گذشته و توسعه‌ی سطح صنوبرکاری از ۱۵۰

تسهیل واردات با اصلاح ضوابط قرنطینه‌ای، بر پایه‌ی تحقیقات بومی

نقش چوب در انتشار آفات قرنطینه‌ای: چوب و بخصوص پوست رویی آن مأمّن و مأوای بسیاری از بیمارگرها و آفات خطرناک است، بنابراین جابه‌جایی چوب‌آلات از یک کشور به کشور دیگر بدون رعایت ضوابط قرنطینه‌ای می‌تواند خطرات بهداشتی بزرگی را برای جنگل‌ها و در مواردی باغ‌ها و درختان غیرمثمر کشور واردکننده بوجود آورد. مطالعات و گزارشات متعدد برخی از کشورها در مورد گونه‌های مختلف آفات خارجی^۱ در عرصه‌های مختلف، بخصوص جنگل‌ها و قراردادن برخی از آنها در فهرست آفاتی که می‌توانند حتی به‌عنوان سلاح بیولوژیک مورد استفاده قرار گیرند، نشان‌دهنده‌ی اهمیت این موضوع می‌باشد (علیزاده علی آبادی، ۱۳۸۲؛ Liebhold et al., 1995). فهرست این عوامل در برخی از کشورها براساس نتایج تحقیقات و مطالعات انجام شده، مشخص شده است. وزارت کشاورزی و جنگل نیوزیلند در دستورالعملی تحت عنوان «استاندارد سلامت واردات چوب‌آلات از تمامی کشورها» که اولین نسخه‌ی آن در پانزده صفحه در شانزدهم آوریل ۲۰۰۳ منتشر شده است (Anonymous, 2003)، تعداد بیش از ۱۵۰ گونه از آفات و عوامل بیماری‌زا که می‌توانند به‌همراه چوب‌آلات وارد این کشور شوند و پس از استقرار برای گیاهان آن کشور خطرساز گردند را به‌عنوان آفات تحت کنترل^۲ منتشر نموده است. از این تعداد، می‌توان به ۲ گونه نماتد، ۲۲ گونه قارچ، ۱۲۷ گونه از بندپایان مختلف (به‌ویژه از خانواده‌های Cerambycidae،

هزار هکتار فعلی به ۶۵۰ هزار هکتار تا سال ۱۴۰۰، اگرچه بسیار ارزشمند و مغتنم است، ولی به‌تنهایی نخواهد توانست کشور را از نیازی که به واردات چوب‌آلات دارد، مستغنی سازد. بنابراین در حال حاضر به‌منظور حفظ و حراست از جنگل‌های شمال کشور معقول‌ترین و اصولی‌ترین راه‌حل برای تأمین کسری نیاز کشور به چوب و فعالیت تمام‌وقت و مقرون به صرفه‌تر کارگاه‌ها و کارخانه‌های مختلف مربوط به صنایع چوب و کاغذ در کشور (شامل ۶۲ واحد بزرگ صنایع تبدیل اولیه، ۲۰۴ واحد صنایع کوچک روکش و تخته لایه و همچنین ۵۸۴۰۸ واحد کارگاه‌های تبدیل ثانویه با ۲۵۰ هزار نفر شاغل در این حوزه) واردات بیش از یک میلیون مترمکعب چوب‌آلات می‌باشد.

صرف‌نظر از عواملی هم‌چون قیمت چوب در کشور مبدأ، بعد مسافت و واردات کالاهای چوبی ارزان قیمت که در ایجاد اخلال و محدودیت برای واردات چوب نقش مهمی دارند، شاید یکی از مهم‌ترین موانع فنی واردات چوب در کشور، موانع قرنطینه‌ای و بهداشت چوب باشد. در ادامه نقش چوب در انتشار آفات قرنطینه‌ای، لزوم رعایت ضوابط قرنطینه‌ی نباتی در واردات چوب‌آلات، مشکلات و محدودیت‌های این ضوابط برای صنایع چوب و کاغذ، دلایل اجتناب‌ناپذیر بودن آنها و ضرورت و امکان روان‌سازی واردات چوب‌آلات و چگونگی آن مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. ارائه‌ی فهرست برخی از موضوعات تحقیقات بومی در زمینه‌ی قرنطینه‌ی چوب که نتایج آنها می‌تواند راه‌گشای تنظیم و اصلاح ضوابط و مقررات قرنطینه‌ی چوب، با دو رویکرد تأمین سلامت و بهداشت نباتی و نیز روان‌سازی واردات چوب باشد، پایان‌بخش این مقاله‌ی تحلیلی خواهد بود.

1. Exotic pests
2. Regulated pests

چوب‌آلات در بنادر این کشور مشاهده و توقیف شده‌اند، موجود می‌باشد. براساس گزارش محققان، بیش از ۴۵۰۰ گونه آفت غیربومی وارد آمریکا شده است که تعداد ۴۰۰ گونه از آنها روی درختان خسارت وارد می‌کنند (Haack & Cavey, 1998; Mattson et al., 1994; Poland & Haack, 2003). براساس گزارش Poland و Haack در سال ۲۰۰۳، بین سالهای ۱۸۳۴ تا ۲۰۰۲ تعداد ۲۲ آفت مهم جنگلی به خاک آمریکا راه پیدا کرده و مستقر شده‌اند (Poland & Haack, 2003).

صرف‌نظر از استقرار برخی از بیماریها مثل سوختگی در اثر قارچ *Cryphonectria parasitica* و پوسیدگی طوقه و ریشه‌ی شاه‌بلوط امریکایی در اثر قارچ *Phytophthora cinnamomi* در دهه‌ی ۱۸۰۰، شیوع پروانه‌ی ابریشم‌باف ناجور روی گونه‌های متعدد درختان جنگلی و بروز خسارتهای بسیار در آمریکا در سده‌های گذشته، ورود و استقرار آفات مهمی از جمله ۳ آفت *Anoplophora glabripennis*، *Tomicus piniperda* (L.) و *Agrilus planipennis* (Fairmaire) (Motschulsky) قارچ *Phytophthora ramorum* عامل بیماری مرگ ناگهانی بلوط در دهه‌های اخیر، خسارات هنگفتی به این کشور وارد نموده‌اند (Anonymous, 2006; MacLeod et al., 2002).

لزام رعایت ضوابط قرنطینه‌ی نباتی در واردات چوب‌آلات: تدوین و اعمال ضوابط و شرایط فنی و علمی قرنطینه‌ای برای واردات چوب‌آلات، مسلماً ضمن ضابطه‌مند کردن واردات چوب و فرآورده‌های آن و تضمین و تأمین سلامتی جنگل‌های محدود کشورمان از گزند عوامل خسارتزای خارجی^۲ محدودیت‌هایی را برای

Buprestidae، Scolytidae) اشاره نمود. در حال حاضر این آفات در زمان واردات چوب‌آلات به این کشور تحت پوشش کنترل‌های قرنطینه‌ای قرار دارند. البته در همین دستورالعمل به ۸ گونه قارچ و ۴۹ گونه بندپای دیگر نیز اشاره شده است که براساس بررسی‌های کارشناسان و محققان این کشور هرچند می‌توانند به‌همراه چوب‌آلات وارد این کشور شوند، ولی برای منابع گیاهی آنها کم‌خطر و یا بی‌خطر تشخیص داده شده‌اند و جزء آفات تحت کنترل محسوب نمی‌شوند (Anonymous, 2003).

دقت در بازرسی‌ها و حصول اطمینان کامل از رعایت دقیق ضوابط و مقررات قرنطینه‌ی نباتی از وظایف کارشناسان قرنطینه‌ی همه‌ی کشورها می‌باشد. کشورهای مختلف ضمن تأکید بر رعایت دقیق ضوابط و مقررات قرنطینه‌ی چوب‌آلات، محموله‌های چوبی را در بدو ورود به گمرکات مورد معاینه و بررسی دقیق قرار می‌دهند و از پذیرش و واردات هرگونه محموله‌ی مشکوکی خودداری یا در صورت امکان، پس از اعمال ضدعفونی محموله با ورود آن موافقت می‌نمایند (Abe et al., 2005; Allen, 2007; Anonymus, 1997; Dwinell, 1996). به‌عنوان مثال، کارشناسان قرنطینه‌ی نباتی کشور کانادا تنها در سال ۱۹۹۷ توانستند بیش از ۱۶ مورد آفات مختلف چوب‌خوار و ۹ مورد سوسک چوب‌خوار از محموله‌های چوبی وارد شده به گمرکات این کشور کشف و براساس ضوابط با آنها برخورد نمایند (Allen, 2007).

اطلاعات مشابهی نیز در ایالات متحده آمریکا در مورد کشف بیش از ۲۵ گونه‌ی جدیدالورود از سوسک‌ها^۱ به قاره‌ی آمریکا بین سالهای ۱۹۸۵ و ۲۰۰۵ به‌انضمام فهرست آفاتی که بین سالهای ۱۹۸۵ و ۲۰۰۰ به‌همراه

بر تولیدکنندگان تحمیل می‌کند (Molina-Murillo *et al.*, 2005)، ولی با توجه به اهمیت موضوع، چندسالی است که این دستورالعمل در بیشتر کشورها از جمله ایران به اجرا در آمده است (Molina-Murillo *et al.*, 2004).

کشور چین که خود صادرکننده‌ی انواع کالاهای تولیدی با بسته‌بندی چوبی به سایر کشورها می‌باشد، به منظور حفظ جنگل‌ها و محیط‌های مختلف اکولوژیک و نیز منابع توریستی خود، در اطلاعیه‌ای از اول اکتبر سال ۲۰۰۲ برای واردات چوب‌های پالت و سایر چوب‌هایی که برای بسته‌بندی کالاهای وارداتی از اروپا، استفاده می‌شوند، مقررات ویژه‌ای وضع نموده است. براساس نتایج مربوط به تحلیل خطر آفات بسته‌های چوبی وارده از اروپا که توسط محققان چینی انجام شده است، آفات خطرناکی که ممکن است از اروپا به همراه این پالت‌های چوبی به چین وارد شوند، عبارتند از سوسک‌های شاخک بلند، سوسک‌های پوست‌خوار، سوسک‌های آردی چوب^۲ و موریانه‌ها. این مقررات برای جلوگیری از ورود این آفات به خاک چین وضع شده است (Anonymous, 2002).

محدودیت‌هایی که شرط پوست‌کنی و ضدعفونی چوب‌های وارداتی، برای صنایع چوب و کاغذ ایجاد نموده است، عبارتند از:

۱- محدودیت واردات گرده‌بینه‌های قطور برای روکش که به گفته‌ی مسئولان، پوست‌کنی این محموله‌ها باعث ترکیدگی چوب به صورت شعاعی هنگام حمل و نقل که معمولاً طویل‌المدت است و از مناطق خشک عبور خواهند کرد، شده و آنها را از حیز انتفاع خارج می‌کند.

واردات آن نیز ایجاد نموده و می‌نماید (Anonymous, 2007b; Haack, 2005; Haack, 2006). ضابطه‌ی اصلی و مهمی که باعث ایجاد محدودیت واردات این کالا و به تبع آن افزایش قیمت تمام شده‌ی آن در داخل شده است، «واردات چوب به شرط حذف کامل پوست آن» می‌باشد. از آنجاکه عمده‌ی عوامل خسارتزای چوب در داخل پوست یا بین پوست و چوب بسر می‌برند، حذف پوست کمک بسیار فراوانی در کاهش یا حذف کامل آفات و عوامل بیماری‌زا می‌نماید، به همین دلیل این ضابطه به عنوان مهم‌ترین شرط واردات برای انواع چوب در کلیه‌ی کشورهای دنیا محسوب می‌شود. تحقیقات فراوانی در مورد نقش پوست و حذف آن در جابه‌جایی آفات و عوامل بیماری‌زا، راه‌های مختلف ضدعفونی چوب با پوست و یا بدون پوست و راه‌های جایگزین کردن پوست‌کنی با ضدعفونی و حرارت‌دهی شده است. نتایج این تحقیقات هنوز بر پوست‌کنی چوب‌های وارداتی تأکید دارد و ضدعفونی را فقط به عنوان اقدامی تکمیلی توصیه می‌کند (Abe *et al.*, 2005; Anonymous, 1997; Anonymous 2007a; Dwinell, 1996). اهمیت این امر به حدی است که یکی از استانداردهای بین‌المللی بهداشت گیاهی (استاندارد شماره ۱۵) تحت عنوان «راهنمای ضابطه‌مند کردن و کنترل بسته‌بندیهای چوبی در تجارت بین‌المللی»^۱ به موضوع واردات و صادرات بخشی از چوب‌آلات (پالت‌های چوبی مورد استفاده در بسته‌بندی کالاهای مختلف تولیدی) اختصاص یافته است (FAO, 2002). اگرچه با توجه به حجم بالای پالت‌های چوبی تولیدی، اجرای مفاد این دستورالعمل (مثل ضدعفونی پالت‌های چوبی در کشور مبدأ) هزینه‌ی قابل توجهی را

1. Guidelines for Regulating Wood Packing Material in International Trade

2. Powder post beetle

عاری بودن از پوست و عدم وجود لارو یا سایر مراحل زندگی آفت یا کانال لاروی بر روی آنها هستیم.

چگونگی روان‌سازی واردات چوب: سازمان

حفظ نباتات براساس نتایج مطالعات و بررسی‌های کارشناسان خود و تحلیلی که روی آفات و بیماریهای درختان جنگلی برخی از کشورهای صادرکننده چوب‌آلات انجام داده است و نیز براساس یافته‌های علمی محققان ایرانی و سایر کشورها، اقدام به تدوین ضوابط موجود نموده است. برخی از این ضوابط شامل موارد زیر است:

۱- ممنوعیت واردات هرگونه چوب‌آلات از برخی از کشورهای تولیدکننده بخصوص کشورهای آفریقایی.

۲- وضع شرایط دشوار برای واردات چوب‌آلات از برخی از کشورها، مانند لزوم ذکر و درج تعداد زیادی از آفات در فرم گواهی بهداشت توسط کشور صادرکننده که عاری بودن محموله‌ی چوب‌های وارداتی را از آن آفات گواهی و تضمین کند (بدون آگاهی کامل از میزان خطر هر یک از آنها).

۳- ممنوعیت ورود چوب‌آلات با پوست، بدون در نظر گرفتن نوع چوب، گونه‌ی درخت مربوطه، کشور صادرکننده، روشهای اعمال ضدعفونی یا سایر تیمارهای آفت‌زدایی مثل کاربرد حرارت و اشعه، نوع اقلیم محل ورود و استفاده.

بدیهی است وجود برخی ابهامات و خلأهای اطلاعاتی و علمی در زمینه‌های مختلف، از جمله موارد زیر علت وضع بعضی از این ضوابط و مقررات دشوار است:

۱- عدم دسترسی دقیق به آخرین فهرست آفات و عوامل بیماری‌زای درختان جنگلی در برخی از کشورهای

۲- پوست‌کنی کامل و بدون ایراد موجب افزایش قیمت تمام‌شده می‌گردد که این امر خوشایند و مورد استقبال تجار و واردکنندگان چوب نیست.

۳- براساس این ضابطه، واردات هیزم که امکان پوست‌کنی آن وجود ندارد و کاربرد زیادی در صنایع چوب و کاغذ (بخصوص نئوپان‌سازیها) دارد، امکان‌پذیر نیست.

۴- با توجه به اینکه پوست‌کنی گرده‌بینه‌های دارای فرورفتگی و شیار مشکل می‌باشد، در این‌گونه موارد معمولاً پوست‌کنی به صورت کامل صورت نمی‌گیرد. بدیهی است در صورت ورود این‌گونه چوب‌ها به گمرکات کشور از آن‌جا که ضدعفونی نتیجه‌ی مطلوبی به همراه ندارد، مأموران قرنطینه‌ی نباتی ناچار به برگشت دادن این‌گونه محموله‌ها، یا در صورت عدم امکان برگشت، ناگزیر از معدوم کردن آنها در گمرک هستند.

بدیهی است، از آن‌جا که محدودیت‌های یادشده براساس ضوابط فنی و علمی وضع شده‌اند، اجتناب‌ناپذیر بوده و گریزی از آن متصور نیست. بنابراین تجار و واردکنندگان و اربابان صنایع مربوطه باید از این ضوابط تبعیت و تمکین نمایند. در چند سال اخیر اقدامات انجام‌شده از سوی سازمان حفظ نباتات از جمله بازرسی دقیق‌تر محموله‌های چوبی، برگشت یا امحاء محموله‌های چوبی آلوده، صدور دستورالعمل‌ها، انتشار جزوه‌های آموزشی و توجیهی برای واردکنندگان و مذاکرات، هماهنگی‌ها و موافقت‌نامه‌های به عمل آمده با سایر کشورها، باعث شده است که در حال حاضر هماهنگی قابل‌قبولی بین تجار و این سازمان حاکمیتی بوجود آید؛ به طوری که مدتی است که شاهد بهبود مناسبی در کیفیت چوب‌های وارداتی از لحاظ

صادرکنندهی چوبآلات.

۲- عدم آشنایی کامل به میزان خطر آفات موجود در کشورهای صادرکنندهی چوبآلات، برای کشورمان، از لحاظ امکان استقرار، گسترش، خسارتزایی و دامنهی میزبانی.

۳- عدم اطلاع کافی از میزان تأثیر روشهای مختلف ضدعفونی یا سایر تیمارهای آفتزدایی مثل کاربرد حرارت و اشعه بر روی آفات مختلف.

روشن است که هرچه آگاهی و اطلاعات علمی در زمینه‌های یادشده افزایش یابد، ضوابط و مقررات قرنطینه‌ای روشن‌تر و احتمالاً آسان‌تری نیز وضع و اعمال خواهد شد. بنابراین باب تحقیق و بررسی در این زمینه بسته نشده است و باید تلاش کرد در کنار حفظ اصول و مبانی بهداشت نباتی، براساس نتایج تحقیقات بومی نسبت به تجدیدنظر، اصلاح و به‌روز نمودن ضوابط مربوطه اقدام نمود. متأسفانه یکی از حوزه‌هایی که در کشور ما چه از نظر آموزشی و چه تحقیقاتی مورد توجه جدی قرار نگرفته است، حوزهی قرنطینه‌ی نباتی است. قرنطینه‌ی چوب نیز به‌عنوان یکی از موضوعهای مهم و ضروری، از این قاعده‌ی کلی مستثنی نیست؛ این درحالی است که سایر کشورها مطالعات وسیع و عمیقی در این رابطه انجام داده‌اند. از جمله، Lieutier و همکاران در سال ۲۰۰۴ برای اولین بار نتیجه‌ی نهایی تحقیقات چهارساله‌ی حدود ۱۰۰ دانشمند از ۲۴ کشور را که بر روی حشراتی که از پوست و چوب درختان زنده در اروپا تغذیه می‌کنند، جمع‌آوری و مدون نموده و در کتابی منتشر کرده‌اند (Lieutier et al., 2004). در این کتاب کلیه‌ی گزارش‌ها و مقالاتی که در زمینه‌ی بیولوژی درختان، حشرات، سایر موجودات زنده‌ی همراه و روابط بین آنها و نیز جنبه‌های مختلف

مدیریت جنگل در اروپا منتشر شده است، مورد بررسی و تجزیه و تحلیل و جمع‌بندی قرار گرفته است. اگرچه این مطالعات بر روی جنگل‌های اروپا متمرکز است، ولی نویسندگان این کتاب اطلاعات موجود را با اطلاعات و نتایج تحقیقات سایر قاره‌ها نیز مقایسه کرده و به نتیجه‌گیری‌های خوبی رسیده‌اند. پیشنهاد فهرستی از عنوانها و اولویتهای تحقیقاتی کشورهای اروپایی در این‌باره پایان‌بخش کتاب یادشده می‌باشد. این کتاب به‌همراه اطلاعات و مقالات مربوط به ۳۰ سال گذشته و حتی قدیمی‌تر، روی حشرات پوست و چوب درختان زنده^۱ که در یک لوح فشرده جمع‌آوری شده است، منبع بسیار ارزشمندی است که می‌تواند محققان و کارشناسان گیاهپزشکی را در پیشنهاد و اجرای طرح‌های تحقیقاتی مناسب با نیاز کشور و نیز تدوین دستورالعمل‌های مناسب قرنطینه‌ای کمک نماید (Lieutier et al., 2004). ایالات متحده آمریکا نیز پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی به‌منظور وارد کردن چوب‌آلات و بهره‌برداری از منابع سرشار چوب این کشور، با سازمان‌دهی تعداد زیادی از محققان و دانشمندان علوم مربوطه، طی چندین سال مطالعه و بررسی، موفق به تدوین ضوابط و شرایط قرنطینه‌ای واردات انواع چوب‌آلات از جنگل‌های کشور روسیه به ایالت‌های مختلف آمریکا گردید.

نتیجه‌گیری و بحث

با نگاهی گذرا به مطالعات و بررسی‌های سایر کشورها از جمله کشورهای اروپایی و ایالات متحده آمریکا برای تدوین ضوابط و مقررات واردات چوب از کشورهای دیگر به کشورشان، در خواهیم یافت که اولاً، تدوین

1. Bark and Wood Boring Insects In Living Trees (BAWBILT)

ضمن تأمین و تضمین سلامت و بهداشت نباتی، واردات انواع چوب نیز روان تر و وسیع تر از گذشته انجام شود. در زیر فهرست برخی از مواردی که لازم است در این بررسی ها به آنها پرداخته شود، آمده است:

۱- نیازسنجی دقیق کشور به انواع چوب و شناسایی کشورهای تولیدکننده که واردات از آنها مقرون به صرفه می باشد.

۲- بررسی آفات و عوامل بیماری زای مهم موجود در جنگل های کشور صادرکننده و مقایسه ی آنها با آفات موجود در کشورمان و استخراج تفاوتها و پراکنندگی آنها و شناسایی مناطق عاری از آفات مهم.

۳- مطالعه ی امکان استقرار آفات و عوامل بیماری زای مهم قرنطینه ای در مناطق مختلف کشور.

۴- بررسی اثر روشهای مختلف ضد عفونی روی آفات و عوامل بیماری زا در چوب های آلوده.

۵- بررسی امکان جایگزین نمودن پوست کنی با برخی از روشهای ضد عفونی یا تلفیقی از آنها.

۶- تحلیل خطر آفات و عوامل بیماری زای درختان جنگلی کشورهای تولیدکننده ی چوب های صادراتی.

همان گونه که ملاحظه می شود، انجام برخی از مطالعات فوق صرفاً کتابخانه ای و تحلیلی است و با استفاده از اطلاعات موجود که با روشهای مختلف جمع آوری و استحصال خواهند شد، می توان در قالب استانداردهای بین المللی منتشر شده نسبت به تدوین برخی از دستورالعمل ها اقدام نمود. ولی برخی دیگر از موارد یاد شده تنها با تدوین طرح های صرفاً تحقیقاتی و اجرای آنها در عرصه های مختلف حاصل خواهد شد. بنابراین، انجام این مهم مستلزم همراهی و هماهنگی

ضوابط واردات انواع چوب آلات مستلزم مطالعات عمیق و جامع می باشد؛ در ثانی، انجام این مطالعات نمی تواند به چند کارشناس بومی در یک سازمان اجرایی محدود شود، بلکه وجود کارگروه های علمی قوی، تشکیل شده از محققان و استادان مجرب در کنار کارشناسان خبره ی اجرایی از الزامات مؤکد این مطالعات است. بنابراین، همان طور که گفته شد، افزایش تسهیلات و رفع بیشتر موانع واردات چوب به کشور با حفظ اصول مسلم بهداشت و قرنطینه ی نباتی هدفی است که نیل به آن در حفظ و حراست از جنگل های محدود ولی ارزشمند کشورمان بسیار ضروری و اجتناب ناپذیر می باشد.

لازم است یادآوری شود که آنچه در حال حاضر به عنوان ضوابط و مقررات قرنطینه ای واردات چوب تدوین شده است، براساس معلومات فعلی است. بدیهی است هر چه از مجهولات و ابهامات موجود براساس نتایج تحقیق و بررسی های علمی محققان و استادان مربوطه کاسته شود و یافته های علمی جدید و بومی به صورت مکتوب در مجلات علمی معتبر منتشر گردد، امکان اصلاح ضوابط و تجدیدنظر در آنها با رویکرد تسهیل واردات چوب بیشتر فراهم خواهد شد.

اولویت های تحقیقات بومی در زمینه ی قرنطینه ی

چوب: به منظور انجام تحقیقات و بررسی های منسجم، جهت دار، جامع و همه جانبه، لازم است ضمن بررسی مشکلات موجود و تقاضاهای معقول اربابان صنایع، نسبت به تدوین طرح های تحقیقاتی ملی و منطقه ای در ابعاد گوناگون، نسبت به رفع برخی از ابهامات و پاسخ به برخی از سؤالات کلیدی اقدام نمود تا براساس آن، ضوابط و مقررات قرنطینه ی چوب، طوری تنظیم شود که

- علیزاده علی‌آبادی، ع.، ۱۳۸۲. حمله های بیولوژیک علیه محصولات کشاورزی، چالشی نو فراروی حفظ نباتات. انتشارات نشر آموزش کشاورزی، تهران، ۱۰۵ صفحه.

-Abe, Y., Itabashi, T., Soma, Y., Komatsu, H. and Kawakami, F., 2005. Methyl iodide and mixture gas of methyl isothiocyanate and sulfurly fluoride fumigation az a quarantine treatment for solid wood packing material. Available at: [http://www.mbao.org/2005/05Proceedings/067KawakamiF%20Presentations\(Summary\).pdf](http://www.mbao.org/2005/05Proceedings/067KawakamiF%20Presentations(Summary).pdf).

-Allen, E. A., 2007. Exotic insect interceptions from wooden dunnage and packing material. Available at: <http://cfs.nrcan.gc.ca/index/exotic-interceptions>.

-Anonymous, 1997. Steam Treatment for Waste Wood Methyl Bromide Alternatives. USDA Newsletter Agricultural Research Service, 3(1). Available at: <http://www.ars.usda.gov/Services/Services.htm>.

-Anonymous, 2002. China to Impose Quarantine Control on EU Wood Packing. Hong Kong Trade Development Council Issue 07, (15 July), Business Alert - China. Industrial Policy in 2002. Available at: <http://www.tdctrade.com>.

-Anonymous, 2003. Import Health Standard Wood ware from All Countries. Pursuant to Section 22 of the Biosecurity Act (1993) ISSUED: 16th April 2003. 15 p. Available at: [http://www.forestry.gov.uk/pdf/woodpackihdraft20April06.pdf/\\$FILE/woodpackihdraft20April06.pdf](http://www.forestry.gov.uk/pdf/woodpackihdraft20April06.pdf/$FILE/woodpackihdraft20April06.pdf).

-Anonymous, 2006. Invasive forest pests: Lessons Learned from Three Recent Infestations May Aid in Managing Future Efforts. United States Government Accountability Office, Report to the Chairman, Committee on Resources, House of Representatives. Highlights of GAO-06-353, 125 p. Available at: <http://www.gao.gov/cgi-bin/getrpt?GAO-06-353>

-Anonymous, 2007a. International Forestry Quarantine Research Group Reviews Methyl Bromide Efficacy in Wood. International Phytosanitary Portal (IPP), the official web site for the International Plant Protection Convention. Available at: <https://www.ippc.int/servlet/CDSServlet?status>

-Anonymous, 2007b. Quarantine Requirements for the Importation of Wood. Available at: http://www.fas.usda.gov/ffpd/WTO_SPS_TBT_Notifications/Forest_Products/NTPKM41_Quarantine.pdf.

-Dwinell, D. L., 1996. Alternatives to Methyl Bromide for Eradicating Pests in Exported Softwood Chips, Lumber, and Logs. Agricultural Research Service, 2(4).

-FAO, 2002. International standards for phytosanitary measures: guidelines for regulating wood packaging

گروه‌های مختلف پژوهشگر، کارشناسان اجرایی، استادان دانشگاه و نمایندگان بخش‌های خصوصی می‌باشد.

پیشنهاد می‌شود که مؤسسه‌ی تحقیقات جنگل‌ها و مراتع کشور با توجه به وظایفی که عهده‌دار است، با همکاری مؤسسه‌ی تحقیقات گیاه‌پزشکی و سایر مراکز و مؤسسات ذی‌ربط، نسبت به تشکیل گروه‌های علمی و تحقیقاتی مرتبط با موضوع اقدام نماید و از طریق این گروه‌ها با بخش خصوصی مربوطه، یعنی صنایع گوناگون و متعدد چوب‌و کاغذ کشور، ارتباط لازم برقرار شود تا ضمن آشنایی با مشکلات و نیازهای واقعی آنها، اولویت‌های تحقیقاتی استخراج گردد. با مساعدت مالی بخش خصوصی و دولتی صنایع چوب‌و کاغذ و سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور، در کنار امکانات موجود، طرح‌های مورد نظر براساس اولویت‌های تحقیقاتی تدوین و به اجرا درآید. بدیهی است با جمع‌بندی و تلفیق نتایج حاصل از این مطالعات می‌توان مقالات و کتب علمی ارزش‌مندی را تدوین و تنظیم کرد تا به‌عنوان مراجع معتبر در تهیه‌ی دستورالعمل‌ها و مقررات قرنطینه‌ای علمی‌تر، واقع‌بینانه‌تر و روان‌تر، برای ارگانهای قانونی و اجرایی، مورد استفاده قرار گیرد.

منابع مورد استفاده

- اسدی اتوئی، ع. ر.، ۱۳۸۲. روند تخریب سطح جنگل‌های شمال کشور. ۵۱-۵۵. در: کیمیا سبز. انتشارات معاونت جنگل سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیز داری کشور با همکاری موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع کشور، تهران، ۳۶۸ صفحه.
- تهرانی، م.، ۱۳۸۲. ضرورت بهره برداری از جنگل‌های کشور. ۳۱۹-۳۲۴. در: کیمیا سبز. انتشارات معاونت جنگل سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیز داری کشور با همکاری موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع کشور، ۳۶۸ صفحه.

- Mattson, W. J., Niemela, P., Millers, I. and Inguanzo, Y., 1994. Immigrant phytophagous insects on woody plants in the United States and Canada: An annotated list. USDA Forest Service, North Central Forest Experiment Station, General Technical Report NC, 169. 27 p.
- Molina-Murillo, S. A., Smith, T. M., Reichenbach, M. and Smith, R., 2004. Solid Wood Packaging Materials and the New International Phytosanitary Regulations. Available at: <http://fpmdi.cfans.umn.edu/Projects/pallets/FPS%20Presentation%20June%202004.pdf>.
- Molina-Murillo, S. A., Smith, T. M., Reichenbach, M. and Smith, R., 2005. Impact of international phytosanitary standards on wood packaging material (WPM) end users: preimplementation assessment. 7 p. Available at: <http://fpmdi.cfans.umn.edu/Projects/pallets/FPJ%20September%202005.pdf>
- Orlinski A. D., 2006. Outcomes of the EPPO project on quarantine pests for forestry. EPPO Bulletin, 36(3): 497-511
- Poland, T. M. and Haack, R. A., 2003. Exotic forest insect pests and their impact on forest management. Proceedings of Society of American Foresters National Convention, SAF Pub. 03-01. Bethesda, MD: Society of American Foresters. Winston Salem, NC. 5-9th of October: 132-141.
- material in international trade. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Publication No. 15, Rome, Italy. Available at: <http://www.ippc.int>.
- Haack, R. A. and Cavey, J. F., 1998. Insects intercepted on wood articles at United States ports-of-entry and two recent interceptions: *Anoplophora glabripennis* and *Tomicus piniperda*: 172-187. In: Perez, C. and Gotor, C. L., (Eds.). Proceedings of International Forest Insect Workshop, Corporation Nacional Forestal, Santiago, Chile, 18-21 August.
- Haack, R. A., 2005. Examination of phytosanitary issues related to bark on wood packaging material and ISPM 15 treatments. International Forest Quarantine Research Group Meeting Rome, 29th November – 1st December of 2005. 12 p.
- Haack, R. A., 2006. Exotic bark and wood boring Coleoptera in the United States: Recent establishments and interceptions. Can. J. For. Res., 36: 269-288.
- Liebhold, A. M., Macdonald, W. L., Bergdahl, D. and Mastro, V. C., 1995. Invasion by Exotic Forest Pests: A Threat to Forest Ecosystems. Forest Science Monographs, 30: 49 p.
- Lieutier, F., Day, K. R., Battisti, A., Grégoire, J. C. and Evans H. F., 2004. Bark and Wood Boring Insects in Living Trees in Europe: A Synthesis. Kluwer, Dordrecht. 583 p.
- MacLeod, A., Evans, H. F. and Baker, R. H. A., 2002. An analysis of pest risk from an Asian longhorn beetle (*Anoplophora glabripennis*) to hardwood trees in the European community. Crop Protection, 21(8): 635-645.

A study on wood import situation and solutions to facilitate it in Iran

Ali Alizadeh Aliabadi^{1*}

^{1*}. Corresponding Author, Research assistant professor, Iranian Research Institute of Plant Protection, Tehran, Iran.

Abstract

Nowadays as a result of low amount of harvestable forest products, low areas of wood plantation and increasing need of wood industry to wood and cellulose products, importing wood and its different products has become one of the unavoidable necessities in order to protect forests and answer the need of wood industries. As different species of important non-native pests can enter the country with wooden products and cause severe damage, preparing and introducing scientific and technical quarantine rule for importing plants and regarding them by wood importers can play an important role in preventing the pests to enter the country. This fact can not be done without careful study and research, something that is now perfectly done in European countries, North America, China, Japan, South Korea, Australia, New Zealand and some other countries. The current quarantine rules for importing wood and wooden products in Iran are mainly planned based on international standards and results of the researches carried out in other countries. In order to facilitate importing wood and wooden products to the country, some revisions and corrections have to be done in the rules based on native researches and studies. Determination of research priorities, forming skilled scientific research groups including native professionals and researchers and trying to perform basic as well as applied researches to clear the dark points and answering the main questions and solving problems of quarantine rules of importation can be done primarily to prepare a proper field to write and compile scientific and technical rules. Such affairs are among the duties that should be taken care of by responsible authorities such as Research Institute of Forests and Rangelands of Iran as well as Iranian Research Institute of Plant Protection. It is clear that these affairs will end to facilitate importation and also protect the basic principals of plant quarantine rules. In this article after a review of wood resources, product capacity of related industries and need of the country to wood importation, role of wood and wooden products in dispersing quarantine pests in the importer country will be considered; then after emphasis on importance of observing and regarding plant quarantine rules in importing wood products, problems and limits of the current rules have been studied. Necessity of revision and correction of the current rules based on native researches and knowledge have been discussed and in the end a list of some priorities in native research that should be done to improve quarantine rules of wood and its products have been mentioned that their results affect and revise plant quarantine rules and facilitate importation of wood and its products as well as protection of plants and plants' health care.

Key words: quarantine, wood, facilitate importation, wood planting.